

Koš (nov) iny

z Durcovej Doliny
ročník I./ číslo 1

jún 2013

„Keť som sto košov uplétel, aš ten sto prvý sa mi začal lúbit.“ Martin Sadlon, košíkár z Paprade

Milí košíkári a priatelia košíkov .

Pozdravujem Vás zo staroturianskych kopanic a zasielam Vám prvý koncept košíkárskych poznatkov, ktorý by som chcel dopĺňať i o Vaše poznatky a požiadavky. Za roky pletenia, pestovania a spracovania prútov i z vedenia kurzov a tiež z našej dlhoročnej spolupráce sa nahromadilo množstvo informácií, ktoré si zaslúžia zachovanie a rozšírenie. Praktické ukážky si budeme odovzdávať na našich stretnutiach. Najbližšie by mohlo byť 12.októbra 2013 v Košariskách, prosím Aničku Škariktovú a ostatných košíkárov na Košariskách, či im tento termín vyhovuje. V októbri by mali byť už prúty zrelé a pripravené na zber, tak by bolo dosť vhodného materiálu na ukážky pletenia.

Prosím Vás o potvrdenie doručenia „Koš (nov) in“, Tí, ktorí nebudú mať záujem na ich doručovaní, príjem nepotvrdia a ja Vás s nimi nebudem ďalej obťažovať.

Nemám veľké znalosti z tvorby grafiky, preto prosím najmä Ing. Petra Jurigu, ako odborníka grafického štúdia o pomoc na vytvorenie dostupnej formy zdieľania našich poznatkov a skúseností, ktoré by sme si v elektronickej podobe rozosielať. Zatiaľ vkladám články i obrázky cez textové polia.

Prajem Vám veľa dobrého zdravia, pohody a krásnych letných dní, keď sa budete môcť s chuťou venovať svojím záľubám.

Ján Zeman

V tomto roku som znova vysadil do tkanej plastovej fólie 2850 ks sadeníc Salix americana na rozlohe 3,42 ára. Pôdu som v minulom roku pokryl suchým senom asi v 50 cm vrstve. Pôvodný rastlinný porast sa utlmil a po dvoch mesiacoch prešiel na povrch pupenec, ktorý som postriekal prípravkom FONDO v koncentrácii „na nežiadúcu vegetáciu“ (50ml / 10 l vody). Seno skompostovalo a po jeho opätovnom narušení som ho dal hlbokou orbou zaoarať. Na jar v tomto roku som len motykou a rýľom upravil brázdy, aby zbytočne neunikla zimmá vlaha nekypril som rotavátorom. Natiahol som fóliu, zaťažil kameňmi. Kovovým štachárom (hrúbka 12 mm, dĺžka 30 cm) som prepichoval fóliu a zatlačal do zeme v 75 cm riadkoch a v 15 cm spone. Prúty som zasúval dokiaľ išli (i 50 cm), a nad fóliou som ich odstrihol na asi 8-10 cm vzdialenosť. Strih som robil tesne nad posledným očkom. Klíčivosť bola 99,4% (17 sadeníc zostalo suchých). Na sadeniciach je 3-5 výhonkov.

Hlboké zatlačenie sadeníc zaručilo dostatočné vytvorenie silnej koreňovej sústavy. Niektoré silnejšie výhonky začali vetviť, čo je znakom dobrého prísunu živín i vody. Odporúčam nechať sadenice trčať nad fóliou viacej. V minulom roku pri výsadbe Salix purpurea var. linearis som nechal trčať len 2-3 cm a veľa sadeníc vyhnalo klíčky pod fóliou. Fóliu som musel prerezávať a veľmi opatrne dostať výhonky na svetlo. Opäť zdôrazňujem, **fóliu ešte pred vysadením riadne zaťažte**, aby Vám ju vietor nenadvihol ponad sadenice.

Museli by Ste znova sadbu opakovať, čím by Ste si mohli poškodiť už rašiace sadenice

Asi po mesiaci som našiel v poraste chýbajúce sadenice, ktoré pod fóliou prehryzol doposiaľ nezistený hlodavec (v dolnom ľavom rohu obrázka je suchá sadenica), niektoré vtiahol pod fóliu. Umiestnil som tam plašiče a ďalší úbytok som nepozoroval.

Tak isto prosím o zábery a text Janku a Števkou Kovaľovcov z Igramu, Eriku Rudikovou zo Zvolena. Janku Orosovú zo Starej Myjavy, Ing. Petra Jurigu z Bratislavy, Milana Surkoša zo Smoleníc

Petrík Beňo vyklčoval starý porast *Salix americana*, ktorý bol silne napadnutý Krytonosom jelšovým (*Crytorrhynchus lapathi*) a hlavy spálil. „Amerikána“ i napriek tomu vyhnala pomerne dobré prúty i keď sú čiastočne napadnuté, škodca prezimoval pravdepodobne v zemi. Prosím i košíkárov z Košarísk, Anku Škaritkovú, Janku Hrajnohovú, pána Imríška, a Janku Orosovú zo Starej Myjavy o poznatky zo svojich už viacročných prútnikov.

Števkou Oslej pri výsadbe *Salix purpurea* var. *uralensis* sadil do riadkov 60 cm vzdialených a spona 8-10 cm, „uralka“ je vzrastovo menšia, preto som mu navrhol tieto miery. Fóliu prichytil železnými „U - čkami“ z tenkého armovacieho železa. Prosím Ľa Števkou pošli mi nejaké zábery a popíš prosím svoje poznatky zo sadenia a rastu.

Mínuloročný prútnik S.p. var. *linearis* po zostríhaní bohato vyhnal po 12-16 prútoch, z ktorých zostalo priemerne po 8 ks produkčných. Celý prútnik som ohradil a po okrajoch som voľnú pôdu pokryl vrstvou sena proti vzráhajúcej sa burine.

po výsadbe v roku 2012 ešte bez oplatenia,

a na jar v roku 2013.

Výsadba do fólie bráni úniku vlhky, rastu buriny a významne predlžuje tepelný interval rastu. Porast v druhom roku je v kondícii prútnika bez fólie v treťom roku, čo tiež významne zvyšuje produkciu kvalitného prútnia.

Hoci je vstupná suma za nákup fólie značná, úspora namáhavej práce pri odburiňovaní, pri ktorom prerastajú korene pupenca alebo pýru do koreňovej sústavy vrúb a nedajú sa kvalitne i pri podrobnej okopávke odstrániť a získaný čas na samotné pletenie už v prvom roku dokážu náklady vrátiť.

Po oplatení sa podmienky pre pestovanie výrazne zlepšia.

Poľná a lesná zver sa mi zatiaľ do prútnika nedostala. Zopár škodcov - hmyzu som našiel a prútnik ošetril prípravkom DECIS a KARATE vždy v koncentrácii ako na ovocné stromy. Napichnutie vrcholkov Zubonoskou (*Coenorrhinus germanikus*)

zámotky Múrky vrbovej (*Earias chloras*) s vybratou húsenicou

a mierny ohryz listov húsenicami pilatky (*Pteronidea melanypis*),

vývojové štádia Peniarky vrbovej (*Aphrophora salicina*) skryté v lepkavej pene,

ale i malé červené bodky huby rodu *Melanospora*, tvoria veľmi malé percento strát. Vrchol prúta je odhryznutý snou, ďalším rastom vytvorí viacero vrcholov (metlinu)

I v tomto roku som mal zopár zaujímavých zákaziek, ktorých skrátený technologický postup Vám v tomto čísle „Koš (nov) in“ predstavím. Ak budete mať záujem o podobnejší výklad, napíšte to do prihlášky na nasledujúce stretnutie.

Domčeky pre detské ihrisko pletenie s postupným nadkladaním v symetrickom poradí, vytvorenie otvoru s vloženými osnovami a formovanie „z ruky“ do „cibuľového“ tvaru. Výplet zvädnutou „americanou“ na pevnej podložke, kde sú osnovy na spodu „cez 2 za 1“ vzájomne zapletené.

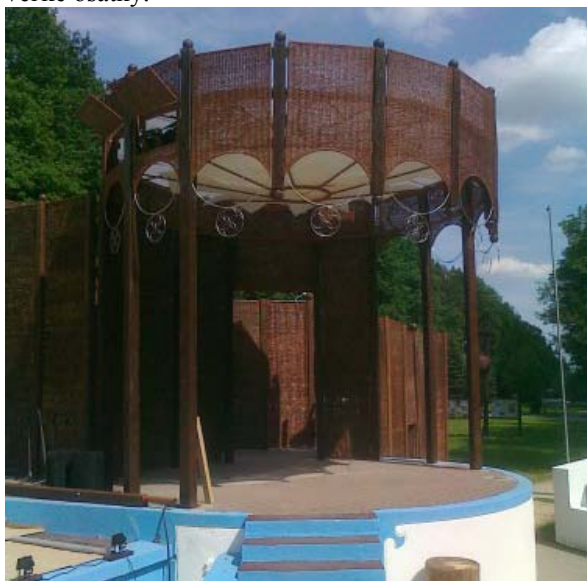
Košíky do predajne pekárenských výrobkov na sololitovej podložke. Osnovy zapletené „cez 2 za 1“ zabezpečené symetricky ťahanými dvoma rýmovkami, plátnový výplet a zakončenie päťpárovou lemovkou „cez 3 za 2 za 1“ so zvýraznenou rohovou skladbou podľa Sue Gabriel a Sally Goymer Košíkárstvo str.: 106-107.

Vlani na jar som renovoval výplet na plastike „Tanečnica“, ktorý je umiestnený na kruhovom objazde v Myjave pri OD Billa, gule o priemere 1m.

V lete som zhotovoval veľké koše do reklamy na pivo a Petřík Beňo so Števkom Oslejom zhotovili pre nich veľké ošatky.

V roku 2011 som podľa návrhu Doc. Grusku zhotovil pletené dielce na zastrešenie bočných javísk v amfiteátri Trnovce – pre folklórny festival v Myjave, kde sme spolu so Zdenkou renovovali všetky pletené dielce (151 ks) vytvorené už v roku 1976 košíkármi zo Šintavy

Pohľad na nový prútnik (je ešte vidieť čiernu fóliu) i vlašajší prútnik, vľavo dolu je dvojročný prútnik Salix rubra na tvorbu palíc, nad vlašajším prútnikom sú štyri odrody (amerikana. lineárka, pyramidálka a uralka) sadene v roku 2000, sú značne zaburinené

Ďakujem Vám za pozornosť, ktorú Ste venovali tomuto príspevku. Ďalšie budú vychádzať podľa Vašich potrieb a požiadaviek a tiež s Vašimi pripomienkami. Lúčim sa s Vami slovami pána Jozefa Srba o vhodnosti košíkárstva, ktoré uviedol v knižke: **Pěstování a zužitkování VRBY KOŠÍKÁŘSKÉ** , vydané vo vlastnom náklade už v roku 1887.

„Za průmysl domácí hodí se košíkářství zvláště též proto, že nepotřebuje značného kapitálu, ani drahých nástrojů, i jest zaměstnáním zdravým, kterým sa tělo příliš nenamáha a duch osvěžuje, neboť napíná příprava prouti a různé tvary, které jest mnohým předmětům dáti, mysl k přemýšlení i nemá v zápětí škodlivý vliv, jaký jeví se na př. při zaměstnání továrním.“

Zápis som uviedol v pôvodnej staročeskej verzii.

Koš (nov) iny

z Durcovej Doliny
ročník I./ číslo 2

august 2013

„Ket som sto košov uplétel, aš ten sto prvý sa mi začal lúbit.“ Martin Sadlon, košíkár z Paprade

Milí košíkári a priatelia košíkov .

Krásne letné snečné dni, pri ktorých začínam skladať druhé číslo „**Koš (nov) in**“ sú i v mojej duši. Ďakujem Vám za prejavenu priazeň i nadšený ohlas. Spolu s Vašimi príspevkami určite vytvoríme ľahšiu cestu ku košíkářskym poznatkom a umožníme všetkým záujemcom uplatniť svoje schopnosti.

Úžasný svet spleťania, kde stačí kúsok nitky, drôtu, šúpolia, prúťov a pod rukami zručných remeselníkov vzniká predmet dennej potreby, ktorý je nielen účelom ale i estetickým zhmotnením predstáv. Božský pocit tvorenia nás naplňa radostnou túžbou po zdokonalení. Košíkářstvo je jedno z najstarších a najviac rozšírených znalostí. Bez klinca, lepidla, len z prúťov dokázali vynalezaví košíkáři vytvoriť samonosnú konštrukciu na uskladnenie i prenos. Stávame sa tak pokračovateľmi tisícročia trvajúcich poznatkov. A odkaz pre dnešnú dobu – kôš po skončení svojej úlohy sa ticho vráti do prírody, nie je vôbec prekážajúcim odpadom.

Príjemný teplý dotyk, milý vzhľad košíka pripomínajúci otvorenú náruč a upokojujúca vôňa nás „núti“ povedať vrbe, vrbenka, prúťu, prúťik. Slovom majstra Milana Rúfusa „**vrbka to povie, koľko pokory si žiada tvar**“ s úctou a stále si uvedomujúc svoju nedokonalosť, pristupujeme s pokorou ku každému košíku.

Košík, ktorý darujeme, je i kúskom našej duše a pri každom dotyku košíka s obdarovaným nech cítite i Vy jeho dotyk – objatie. Ešte raz Vám ďakujem. S pozdravom

Ján Zeman

Od začiatku svojej košíkářskej činnosti som sa snažil získať kvalitné náradie. Nože, záhradnícke nožnice, šidlá a kliešte musia vyhovovať nielen kvalitou, ale i tvarom a dobrou funkčnosťou. Určite to poznáte, nedá sa Vám prejsť bez povšimnutia okolo náradia a časom sa Vám vytvorí sada nožov a nožníc, z ktorých máte tie svoje najobľúbenejšie.

Po prvej návšteve Morkovic ešte v roku 1996 sme spolu so Zdenkou obdivovali strojové i nástrojové vybavenie dielni v Zadreve (bývalý košíkářsky závod), u pána Alojza Tichého i u manželov Procházkových. Až neskôr sme zistili, že podstatnú časť náradia vytvoril veľmi šikovný zámočník a vynálezca pán Ján Adamčík, ktorý si náradie označoval svojim menom.

Pri pátraní po Jánovi Adamčíkovi v Košíkářských Rozhľadoch (košíkářske noviny vychádzajúce v Morkoviciach v medzivojnovom období) i košíkářskom múzeu, ktoré bolo pred Morkovicami v Kroměříži, depozit Rymice nenašiel som nikde jeho podobizeň. V tomto roku Ľubko Krejčí našiel v Morkoviciach pamätníka pána Štetinu, ktorý vlastní dve skupinové fotografie, kde určil Janka Adamčíka. Pátrame ďalej, pani Vierka Šebestíková nás upozor -

nila na pani Blaženu Otrubovú, ktorá je jeho príbuznou a mohla by vlastníť fotografie, možno i jeho dielne.

Fotografiu mi pomohol dať do čitateľnej podoby môj syn Vlastík.

Z rozprávania Stanka Frkála, ktorý pána Adamčíka osobne poznal, bol to človek ochotný, zručný a veľmi pedantný, ale o svoje skúsenosti sa nerád delil. Mechanické štiepačky, úžidlá a hoblíky z jeho dielne výrazne uľahčujú a zefektívňujú prácu.

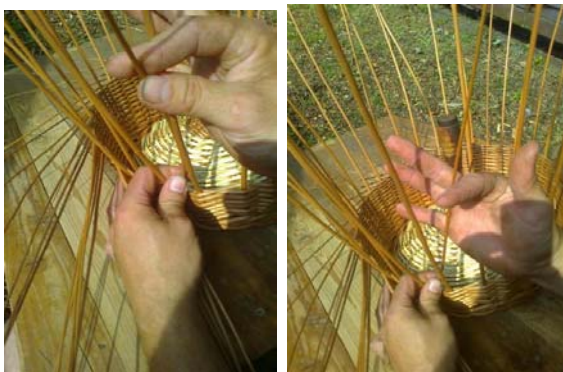
Prikladám i fotografiu sady košíkárskych náradia pána Adamčika, ktoré je väčšinou vyrobené v medzivojnovom období.

V ľavo dolu je dračka na lúpanie varených alebo miazgovaných prútov, ktorá má pomocou matíc regulovateľný prítlak, nad ňou je ručná dračka z liesky, ramená má oplechované, v strede dolu je zbíjacie železo, zahnutá špica, nôž- čistič (puc), veľká a malá špica, pohľadom zvrchu sú štiepačky, zberací nôž (šnicar), košíkársky zahnutý nôž, vedľa neho je úžidlo na lubky a hore je hoblík. V pravo sú ohýbacie železá. Náradie bolo rokmi zdokonaľované a i dnes môže poslúžiť ako vzor pre výrobu.

* * *

Dňa 22.6.2013 bolo v Morkoviciach (súčasne boli folklórne slávnosti v Myjave i podujatie Igramské obyčaje) v rámci morkovických hodov stretnutie košíkárov, kde v reštaurácii Bernard nás pohostili obedom. Odtiaľ sme sa premiestnili do areálu letného kina. Tu sme mali i my predvádzať pletenie, ale z nejakého dôvodu sme sa o tom nedozvedeli. Zo Slovenska boli prítomní len dvaja košíkári. Pani Danko Ptáčková a pani Foltýnová pletli z pedigu a lubkov. V stane bola výstava výrobkov Danky Ptáčkovej, pani Žemruchovej, Stanka Frkála, manželov Krejčiových i exponáty z MOREX-u. Pri vchode bol košíkár pán Radim Klimek, ktorý robil s lúpaného prútia a okrem iného ma zaujal „prstokladom“ pri pletení. Z dvoch obrázkov je to asi málo zrejmé, ale dúfam, že pán Klimek príde medzi nás a budete ho môcť vidieť i v akcii.

Z Morkovic sme si doniesli krásne dary, „šnicar“- zberací nôž, zahnutú a rovnú špicu od Lubka Krejčího a dve zahnuté špice od Stanka Frkála, všetko veľmi vzácne výrobky pána Adamčika. Dve zahnuté

špice si prevzali Petřík Beňo a Šteško Oslej, pán Zdeněk Ptáček poslal pánovi Patinkovi krásne lubky na šitie slameničiek, ktoré som mu odovzdal.

Milé posedenie i pohostenie domácimi koláčikmi sme zavíšili tancom ale i odbornou debatou. Za veľkú opateru najmä Kvetke Frgálovej a Evke Krejčiovej a vručne prijatie Vám patrí priatelia v Morkoviciach veľká vďaka.

* * *

Pri návšteve košíkárov pána Imříška a Janšta na Horných Košariskách ma zaujala opatera a láska k uskladneniu prútov. Pán Imříšek má prúty rozdelené podľa druhu a veľkosti, uložené pod strechou v označených zväzkoch, na ktoré ukazuje pán Janšto

Jeho dielničko - obývačka je plná zlepšení a vynálezov. Stojan na nastokávanie „stojákov“ a „opletákov“ a polohovateľný otočný stolík s hornou konzolou umožňujúcou uchytenie formy sú praktickými pomôckami na perfektnú prácu. Dúfam, že v októbri na našom stretnutí budeme mať možnosť zoznámiť sa s pomôckami a náradím pána Imříška.

Pán Imříšek na burze zohnal nádhernú knižôčku pána Jozefa Srba: Pěstování a zužitkování VRBY

KOŠÍKÁRSKÉ , vydanú už v roku 1887, z ktorej som Vám citoval už v prvom čísle. Túto knižku si požičal Ing. Peter Juriga, autor učebnice Košíkárstva a sľúbil nám jej digitalizáciu. Nedávno som dostal mail od pána Jurigu, ktorý knihu dal do elektronickej podoby a na adrese <http://www.uschovna.cz/sk/zasielkaMAW98CJ6ZIUKTTMC-GM9>

Si ju môžete kedykoľvek prezrieť.

Chcem sa veľmi poďakovať pánovi Imriškovi i Ing. Jurigovi, že nám umožnili stály prístup k tomuto „pokladu“.

* * *

Ak pôjdete cez Košariská, na každej ceste Vás privíta na stojane s názvom obce krásny vypletený kruh, ktorých autorom je pán Janšto, tiež poctivý košíkár ako každá jeho práca. Určite Vás už zaujali jeho koše - nosítka polienok.

Nadšenie z košíkárstva v tejto milej obci vzniklo z podujatia učiteľov Mgr. Tatianky a PaedDr. Martinka Janštových, v ktorom som mal česť účinkovať 23.5.2008. V tomto roku sa prihlásilo do kurzu 15 záujemcov, z ktorých piati intenzívne pokračujú i v pestovaní prútia. A čo bolo i pre mňa úžasne na podujatí vznikla spontánna úprimná spolupráca, ktorá trvá doposiaľ. Obec spolu s cirkevným zborom, ktorá má 413 obyvateľov dokázala hradiť náklady kurzu zo svojich fondov, čo nie sú schopné ani veľké mestá.

Skláňam sa pred Vami priatelia Košarišťania a veľmi Vám ďakujem. Stretnutie košíkárov u Vás je vlastne návratom košíkárov domov a my ostatní sme Vám vďační za vaše pozvanie.

* * *

V novo vysadenom prútniku *Salix americana* je viditeľný rozdiel vo veľkosti porastu. Na ploche s vyššou vršinou som použil na skompostovanie suché seno ako som uviedol v prvom čísle „*Koš (nov) ín*“. **Zapracovanie organickej hmoty sa javí ako veľmi prospešné a nevyhnutné.** Na ostatnej ploche som použil len minerálne hnojivo NPK.

V tomto roku pripravujem pozemok na výsadbu *Salix purpurea* var. *uralensis* (uralka). Staré sadenice uralky ešte z roku 1998 boli už značne zaburinené. Časť z nich som pokryl vrstvou sena, kde by bez prístupu svetla mali uhynúť, časť som postriekal FONDO-m v koncentracii „na nežiadúcu vegetáciu“ a po dvoch týždňoch jej uschnutia som ju rotačnou kosou skosil

Teraz ju zastielam senom. V jeseni skontrolujem a

poorím alebo ešte nechám pozemok zastlaný ďalší rok a sadbu vykonám až v roku 2015. Plánujem zapracovať i maštalný hnoj.

Prútnik Števka Osleja vysadený do fólie v tomto roku zo *Salix purpurea* var. *uralensis* – uralka veľmi krásne vyhnal prúty, ktoré robia krásne kry, 7 plnohodnotných výhonkov. Uralka vysadená do voľnej pôdy máva 2-3 po zemi sa plaziace prúty a až v druhom roku robí kry. Všimnite si porast vegetácie mimo fóliu, ktorý by musel Števko v tomto čase minimálne už 4x okopáním odstrániť. Uvidíme v budúcom roku, či riadkovanie na 60 cm a spon 10 cm je vyhovujúci, či nebude dochádzať k vzájomne obmedzujúcemu rastu.

* * *

Pán Samuel Zaklai, účastník kurzu v Rudníku, zohnal krásnu francúzku knihu La vanniere (Košíkárstvo). Okrem iných vylepšení ma Petrik Beňo upozornil na žliabok, umožňujúci prevliekanie viacerých prútov cez výplet koša napr. pri stuhovom uchu. Jeden žliabok som si vyrezal z čiernej bazy. Knihu donesieme do Košarísk, kde si ju pán Zaklai preberie a umožní Vám do nej nahliadnuť.

* * *

Pletenie v lete, keď sú horúce dni a fúka teplý vietor a chcete pliesť zo suchého prútia je náročné nielen na máčanie a vlhčenie, ale i na uskladnenie mokrého prútia. Olúpané prúty sa musia namočiť len v množstve, ktoré spracujete v budúcom dni, inak okamžite zaplesnejú a vytvoria sa po nich škvry, ktoré sa dajú čiastočne odstrániť roztokom kyseliny citrónovej. Olúpané prúty večer namočte na hodinu do vody, potom zabaľte do plastovej fólie alebo vlhkej látky a nechajte v chladnej miestnosti do rána. Plietť musíte v uzavretej nevetranej miestnosti, kde asi v 10 minútových intervaloch prúty zvlhčujte. Ak chcete pliesť vonku, napr. na nejakom podujatí, kde predvádzate košíkárstvo postupujte podľa skúseností Petrika Beňa, ktorý vytvoril pre tento typ nasledujúcu technológiu. Podľa toho ako skoro potrebujete pliesť, **použite výlučne len nelúpané prúty (v kôre)**, zalejte ich studenou (v lete asi na 5 dní, vodu treba vymieňať každý deň), alebo 80°C teplou vodou asi na 3 hodiny (čas máčania je podľa hrúbky prútov). Po skúške zalomením do pravého uhla zistíte vhodnosť na pletenie. Prúty z vody vyberte a **nechajte povrchovo osušiť**. Ak by ste ich neosušili, voda na povrchu prútov vytvorí vo fólii ideálnu mikroklímu pre rozvoj plesní a hniloby, prúty sú potom nepríjemne zapáchajúce a na dotyk klzké. Vaše ruky i odev budú čierne, košík po dokončení musíte umyť. Povrchovo suché prúty zabaľte do fólie a skladujte v chladnej miestnosti. Odporúčam Vám, aby ste ich v lete do týždňa vyplietli. Takto upravené prúty nemusíte vôbec zvlhčovať ani na priamom slnku i keď fúka teplý vietor. Takýto priaznivý účinok má kôra.

Ak sú prúty dlho navlhčené dochádza pri pletení k zvliekaniu kôry a košíky sú „strapaté“. Čiastočne sa to dá odstrániť ostrou keťou, keď je kôš úplne suchý, alebo teplovzdušnou pištoľou.

Na východnom Slovensku košíkári rezali v čase okolo Jakuba (25.7.) prúty, ktoré majú druhú miazgu a dajú sa krásne lúpať z kôry, drevina je skoro vyzretá. Takýto zber však veľmi oslabuje celú vrbu

výtokom miazgy cez rezné rany, preto sa rezala len časť prútov. Ak má vrbu dostatok vlahy po kompletom obrezaní dokáže vytvoriť ešte jednu úrodu, samozrejme menšieho prútia. Tento spôsob zberu sa dá uplatniť i po silnom krupobití, kedy sa poškodené prúty vyrežú a narastie náhradná úroda.

* * *

Stretnutie, ktoré plánujeme 12. októbra 2013 v Košariskách si vyžaduje prípravu a starostlivosť. Chcem poďakovať pani Anke Škaritkovej i pani starostke Mgr. Anke Amramovičovej za ich ochotu usporiadať toto podujatie a zároveň ich poprosiť o ich pokyny pre nás ostatných. Bohužiaľ príjem **Koš_(nov)ín** mi nepotvrdili pán Imrišek, pán Janšto a pani Janka Hrajnohová, chcem Vás Anička Škaritková poprosiť, či by pán Imrišek dodal na stretnutie aspoň časť svojho náradia a ukázal nám prútnik, keby pán Janšto plietol svoje košíky – nosítka na plienka a vy by ste nám spolu s Jankou Hrajnohovou umožnili navštíviť tiež vaše prútniky.

Chcel som už v júli vydať ďalšie číslo **Koš_(nov)ín**, čakal som na príspevky od oslovených košíkárov. Ďakujem Števkovi Oslejovi za fotografie prútnika. Niektorí košíkári nepotvrdili príjem **Koš_(nov)ín**, čo sa mohlo stať i nedoručením. Ak viete o takýchto prípadoch a nájdete vo svojom okolí ďalších nadšencov, súhlasím s preposlaním celého súboru. Ak sa chcete podeliť o svoje poznatky a skúsenosti s ostatnými košíkármi a súhlasíte so zverejnením bude to na prospech košíkárstva.

* * *

Lúčim sa s Vami slovami pána Jozefa Srba o vhodnosti prípravnej košíkarskej práce, ktoré uviedol v knižke: **Pěstování a zužitkování VRBY KOŠÍKÁŘSKÉ**, vydané v roku 1887.

Značnou výhodou poskytují vrbovny tím, že možno veškeré práce konati v době, kdy hospodář v poli měne zaměstnán jest, a že může svými lidmi pohodlně konati. Rigolování pozemku pro vrbovnu určeného, jakož i sklizeň provádí se nejlépe v podzimku a v zimě, příprava sazenic a sázení vykoná se co nejraněji, tudíž před jarní setbou, čištění a okopávání vrbovny, jakož i loupání prouti v době mezi setím a sklizní. Loupáním čili šmejením prouti zjednáva se chudému lidu značná obživa a to dílem právě v době, kdy jiného výdelku nemá.

K tomuto musím dodat milú príhodu, keď sa mi do kurzu prihlásili dvaja záujemcovia, ktorí mali sezónnu prácu a košíkárstvom sa chceli oslobodiť od závislosti na Úrade práce. Obaja (Petrik Beňo i Šteško Oslej) majú teraz celoročný pracovný pomer a pletú veľmi radi ako my všetci ostatní, vo svojom voľnom čase.

Ďakujem vám za pozornosť a prajem príjemné leto.

Koš (nov) iny

z Durcovej Doliny
ročník I./ číslo 3

september 2013

„Keť som sto košov uplétel, aš ten sto prvý sa mi začal lúbit.“ Martin Sadlon, košíkár z Paprade

Milí košíkári a priatelia košíkov .

Krásne, teplé a slnečné leto plné podujatí, plodných stretnutí a možností uplatniť svoje koníčky dúfam, že i Vám splnilo Vaše požiadavky.

Zúčastnili sme sa krásneho dvojdňového podujatia v starobylej Nitre s plným zabezpečením, kde nám nadšení organizátori vytvorili príjemné prostredie, dvojdňové podujatie v Starom Hrozenkove, Kopaničiarske slávnosti, pod patronátom Trenčianskeho osvetového strediska, kde ako dobré mamičky sa o nás starali Anička Vražďová a p. Némethová, podujatie na Morave v Popovicích „Živouci historie“, stretnutie s nadšencami historických skupín, Remeslá našich predkov v Starej Turej s úprimnou snahou zachovať a učiť múdrosti našich babičiek a dedkov, dvojdňové podujatie vo Velehrade, nadšenci a vyznavači starých slovanov, ukážky bojov, stravovania, obliekania, obydlí a dielni z 9. storočia, spontánne stretnutie s priateľmi - nadšencami v Čachticiach na „Báthoričkinej kvapke krvi“, Bošáckych hodoch, či „výuka“ v letnej škole v Starej Myjave a na Patrovci pri Trenčianskom Jastrabí, to sú vlastne príjemné návštevy u ľudí „našej krvnej skupiny“.

Výbenky mali dostatok slnka, podmienky proti škodcom boli tiež priaznivé, úroda prútov sa ukazuje dobrá a stále sa hlásia noví záujemci o košíkárstvo, čo viac si môžeme priať. Obdarení trpezlivosťou a dobrým zdravím nachádzame nové inšpirácie. Stretol som svojich žiakov, ktorí už dokážu učiť, majú nové skúsenosti a sú ochotní sa s nimi podeliť, čo môže byť pre učiteľa väčším zadosťučinením. Chystám „Náučný slovník košíkárstva“ a teším sa na to ako Vás to zaujme a spolu vytvoríme zásobáreň poznatkov.

Ján Zeman

Stretnutie v Košariskách

Neviem, či stihnem vyhotoviť ešte jedno číslo **Koš_(nov)ín** do nášho stretnutia v Košariskách, preto Vás chcem už teraz informovať o zamýšľanom koncepte tohto podujatia.

Navrhujem rozdeliť tematiku na hlavné okruhy:

1. sadenie a pestovanie prútov,
2. spracovanie a úprava prútov,
3. technologické postupy pletenia,
4. zhotovovanie náradia a
5. poznatky z kurzov a podujatí.

Aby sme mohli vytvoriť po každom stretnutí malý zborník nových poznatkov v teoretickej časti sa poinformujeme o svojich skúsenostiach, odpovieme na otázky a podľa okruhov ich zaradíme.

V praktickej časti si podľa požiadaviek, ktoré pozvaní uvedú v prihláške pripravíme ukážky.

Prosím Zuzanku Nikodémovú o rozposlanie pozvánok, ktoré po obdržaní v prípade Vášho záujmu obratom, prosím potvrdte. Ak vo svojom okolí máte vážneho záujemcu o košíkárstvo, poinformujte ho o našich aktivitách a privedte ho medzi nás. Účastníkom, ktorí v minulosti prispeli do cechovej pokladne budú náklady hradené z tohto fondu, ostatní tak ako na Starej Turej prispedia symbolickou sumou, ktorú podľa nákladov určia organizátori v Košariskách.

Prosím Vás, ak máte nejaké poznatky v elektronickej podobe –texty, obrázky, videa prineste si počítače, USB- kľúče, ale tiež i literatúru, náradie, prúty a zástery. Pretože mi príjem prvého čísla

nepotvrdili i niektorí účastníci 1.stretnutia v Starej Turej dňa 13.4.2013 prosím ich o správu či im toto číslo prišlo, alebo je chyba v e-komunikácii. Preto prosím Zuzanku Nikodémovú uviesť v pozvánke prosbu o doručení Koš_(nov)ín. Jedná sa o týchto košíkárov. Erika Rudiková, Štefan Oslej a Jozef Boďa.

Formovanie Koš_(nov)ín

V druhom čísle som oddelil články trojhviezdičkou, ale tak ako som rozdelil košíkárstvo na 5 okruhov, chcel by som Vám v každom čísle uviesť článok ku každému okruhu a samozrejme i aktuality o podujatiach, literatúre, histórii a o výnimočnej výrobe. Myslím, že bude vhodné zaradiť i články typické pre dané obdobie, ako som zaradil máčanie prútov počas leta v Koš_(nov)ínach č.2/2013. Pre lepšie vyhľadávanie a systematickú archiváciu dám každému článku titulok a fotografie očísľujem. Jednotlivé strany budú mať v pravom dolnom rohu číslovanie, ľavý stĺpec bude označený „a“, pravý „b“ a na konci celého čísla bude obsah. Údaje zvlášť dôležité budem písať tučným písmom.

Prosím Vás o Vaše návrhy, nápady a vylepšenia, ktorými určite zvýšime úroveň našich noviniek.

Prútnik v lete

Salix purpurea var. *linearis* vysadená v roku 2011 dosiahla už koncom augusta vrchol svojho vzrastu, priemerná výška 2,6 m. Silné zahustenie porastu spôsobuje už od konca júna opadávanie spodných listov a odumretie slabších výhonkov. Priemerný počet plnohodnotných prútov je 8, čo je asi polovica z počtu na jar rašiacich výhonkov.

Obr.1 Vpredu „amerikana“, chlapci stoja pri „lineárke“

Salix americana sadená v tomto roku výrazne zahustila porast vetvením, čo je dôkazom o dobrých podmienkach. Sadence v blízkosti ovocných stromov i keď majú dostatok svetla sú výrazne menšie a niektoré vyschli. Domnievam sa, že **stromy svojimi hlbokými koreňmi odčerpávajú vlahu a živiny.**

Obr.2(ľavý) prút „amerikany“ s hustým vetvením, výška porastu 140 cm,

Obr.3 porast „amerikany“ v blízkosti stromov, výška porastu 50 cm

Výskyt škodcov je oproti jarnému obdobiu oveľa menší. Po Mandelinke vŕbovej, ktorej húsenice spôsobujú menší ohryz listov je občasný výskyt napichnutia vrcholkov Zubonoskou. V poraste som našiel viackrát bažantov, ktorí zberom hmyzu v prútniku pomáhajú.

Obr.4 Suchý vrchol prúta „amerikany“

Suché a teplé leto zdá sa vŕbe neuškodilo. Pani Janka Kovaľová mi mejlovala, že prútnik zavlažovali, čo v podmienkach v okolí Trnavy pri pretrvávajúcom deficite vlhky bude v prvom roku výsadby asi nevyhnutné.

Skladovanie prútov

Úroda vlnajších prútov, ktoré po vytriedení a snopkovaní boli zviazané len jedným motúzom tak, že bol posunutý k vrcholu a spodky pre lepšie doschnutie boli roztiahnuté, pripravte na trvalé uskladnenie.

Obr.5 Prúty po vytriedení, zviazané povoleným motúzom v hornej polovici a spodky prútov roztiahnuté.

Obr.6 Po vysušení zväzky zviazané dvoma utiahnutými motúzmi

Prúty už koncom júna dostatočne vyschli, zmenšili svoj objem, teraz ich zrovnajte a znova previažte aj dvoma motúzmi a môžete skladovať i vo väčšej vrstve, napr. na povale.

Triedenie prútia

Triedenie čerstvo narezaného prútia je oveľa rýchlejšie preto, lebo prúty sú ťažšie a ich povrch je hladší. Ak sú prúty suché, pri vyťahovaní za vrcholky sa zachytávajú o seba a musíte ich po jednom preberať. Ak ste nestačili na jar upraviť (vytriediť a odvetviť) všetky prúty, odporúčam vám takýto zväzok radšej celý namočiť ako pred pletením a až potom triediť. Samozrejme je vhodné ak prúty po vytriedení, spletiete hneď na košíky.

Spracovanie prútov

Aby som nadviazal na predchádzajúcu tému a po rokoch skúseností vám odporúčam nasledovný postup spracovania prútov. Pri triedení delím prúty len na 4 skupiny, kde v jednej skupine sú prúty s rozdielom veľkosti aj 30 cm. Takto namočený zväzok postavím do suda a vyberám najvyššie prúty a podľa toho robím koše. Od väčších po menšie. Zo zbytkových prútov robím dná, tak isto najskôr väčšie až po najmenšie, až do úplného spracovania prútov. Ak od Vás požaduje zákazník kôš s presnými rozmermi, vyžaduje si to spraviť si výber prútov a pri pletení dbať na dodržanie veľkosti. Zhotovenie koša tak vyžaduje aj o polovicu viacej času, ako keď pletiete podľa veľkosti prútov. Odporúčam vám, pre seriózne a dôstojné vzťahy so zákazníkmi, upozorniť ich na túto skutočnosť a že kôš zhotovený podľa udaných rozmerov bude potom asi o 40% drahší.

Technológia

V tejto stati chcem zverejňovať poznatky a skúsenosti získané pletením, odlišné od dostupnej literatúry, ale i upozorniť na vhodnosť postupov odporozorovaných od ostatných košíkárov, doplniť zverejnené postupy o naše zlepšenia. Upozorniť a doplniť zverejnené technológie.

Technológia

pri opletaní demižónu, odlišne od knihy Košíkárstvo, ktorej autor je Ing. Peter Juriga

Opletené demižóny sú žiadaným tovarom a zachovanie technológie opletania „do prútov“ si nájde vždy svojich vyznavačov. Krásne opletené demižón je ozdobou stola na každej hostine, istotou pri manipulácii s kvalitným obsahom a v neposlednej miere i krásnou reklamou poctivého košíkára.

Obr.7 15-litrový demižón s 39 osnovami, ktoré boli v 13 skupinách po troch prútoch. Plátňový výplet je hustý a dobre prilieha ku sklu.

Po viacerých rokoch som pri opletaní dospel k niektorým zlepšeniam, zvyšujúcim komfort pri opletaní i vyššej kvalite.

Tradičnosť a historickosť výpletu zvýrazní použitie nelúpaných prútov ako osnovy tak i lubkov. Osnova z takýchto prútov nevyžaduje časté zvlhčovanie a i pri kombinácii s olúpanými lubkami zvýrazní kresbu výpletu. **Neolúpané lubky si ale vyžadujú dlhší čas máčania, lebo kôra pomalšie nasakuje a pri nedostatočnom zmáčaní puká. Po uchytení osnovy pod hrdlom a vypletení najužšej časti docielite pohodlnejšie rozdelenie skupín na jednotlivé prúty opletom „cez 3 za 1“, alebo „cez 2 za 2“.** Pretože počet všetkých osnov je nepárny a počet osnov v jednom kroku je páry (3+1=4 alebo 2+2=4) dochádza pri opletaní druhého kola k posunu vzoru o jednu osnovu v smere výpletu. Vytvára sa tak súbor špirál.

Po prejdení asi do tretiny pliec demižóna prejdem do pletenia „cez 1 za 1“, ktoré vykonám aspoň 3x dookola a ukončím dopletením.

Obr.8 Lemovka pod hrdlom 5x preložená, pod jednou skupinou je vsunutý kolíček pre uchytenie kostry ucha, rozdelenie osnov „cez 3 za 1“ a v širšej časti „cez 1 za 1“, ukončenie lubka podvlečením v predošlom okruhu

Pri ďalšom pletení priezoru (okienok) sa mi veľmi osvedčilo pletenie pliec po stojacky, ktorým pokračujem až do úrovne pliec.

Obr.9 Je dobré ak máte výškovo polohovateľný stolík na rôzne veľkosti demižónov.

Potom z demižóna vylejem vodu a pletiem na kolenách. Po priložení dna robím 4-párovú závierku „za 2, cez 3, za 1“ a pri dostatočnej dĺžke osnovy pripletiem na boku prídavnú lemovku „pod 2 nad 1“, ktorá významne chráni pred bočným nárazom na spodok demižóna.

Obr. 10 Trčiacie prúty z 4-párovej lemovky podkladám „popod 2 nad 1“. Pod prvé dva si dajte kôličky, ktoré vám vytvoria miesto pre prevlečenie posledných prútov.

Kostru ucha po vsunutí do výpletu cez štrbinu opasku (súbor trojprútových rýmoviek „cez 2 za 1“) na druhom konci zrežem do lubka, ktorý podvlečiem pod skupinu osnov, kde som ihneď po troch okruhoch podvlekol kôliček a ten mi vytvoril miesto na zasunutie konca zrezaného do lubka.

Obr. 11 Kostru ucha zarežete dlhým šikmým (aj 15 cm dlhým) rezom a pred vsunutím zmáčajte lubky v mieste vpichov. Primerajte pri hrdle a zastrihnite. Hornú časť opatrne zrežte do tenkého lubka.

Obr. 12 Lubok prestrčte popod skupinu osnov až tak, že je kostrový prút opretý o výplet a je pod lemovkou hrdla.

Lubok pritlačte ku kostre a húžvou omotávať. Ucho je potom oveľa stabilnejšie. Keď som predtým kostrový prút iba priložil pod lemovku hrdla, stávalo sa mi, že po vysušení výpletu a húžvy sa omotka trochu uvoľnila a ucho sa mierne pohybovalo do boku.

Omotkové prúty zasúvam zospodu pod opasok a až pod výplet. Zalomením nahor je prút založený viac a významne zvyšuje nosnosť ucha. Pri zasúvaní zvrchu držala ľarchu demižóna len slučka prechádzajúca v medzere opasku.

Obr. 13 Zastoknutý omotkový prút popod opasok a výplet zalomte a kvalitne zhúžvite, pred omotávaním kostry prút otáčaním napnite tak, aby sa pozdĺžne puklinky spojili. Pod hrdlom je koniec kostrového prúta, ktorý bol zrezaný na lubok pritlačený ku kostre a už omotaný húžvou.

V auguste som mal zákazku 10 demižónov od 5 až do 20 litrových. Pri takomto množstve a stláčaní výpletu si môžete na ostrej hrane lubkov zodrať konce prstov. Odporúčam vám robiť najviac 3 ks týždenne. Veľké demižóny sú ťažké, preto pri pletení na kolenách si dajte pred seba napr. čalunenú lavicu, o ktorú sa druhý koniec demižóna opiera. Dajte si pozor pri prevzatí demižónov, dobre ich prezrite, či nie sú poškodené a pokleptom nechťom po skle zistíte hrúbku skla. Ak budete počuť zvuk ako keby ste klepali na žiarovku, radšej odmietnite opletanie. Dobrým znakom je i váha. Stalo sa mi, že som opletal 40 l demižón, ktorý bol ľahší ako 10 litrový. Všímajte si, či je demižón fúkaný, alebo lisovaný. Lisovanie poznáte tak, že po celej výške sú oproti sebe dva pásky (je to stopa po doľahnutí dvoch dielov formy). Tieto demižóny sú pevnejšie. Ak by ste si kupovali demižón v plaste (na hrdle je nápis Ambrozio), vyberte si ho z obalu a prezrite, v skle bývajú často bublinky, kde je stena oslabená. Ak zákazník trvá na opletení i slabého demižóna, navrhnete mu radšej zhotovenie vyššieho dvojuchého koša, do ktorého si dá výstielku, čo je i lacnejšie.

Náradie

Pri nákupe v HOBI v Hodoníne som našiel v náradí záhradnícke nožnice, ktoré majú pri rukoväti pružinku. Pri skúšaní strihu sa mi zdalo, že vynakladám príliš veľa sily na stláčanie rukoväti – pružinka je silná. Vybral som ju a v jednej polovici mierne natiahol.

Teraz je stisk jemnejší, ale dostatočný na to, aby mi nožnice z ruky nevypadli. Strihací nôž má tenkú čepeľ, má preto malý odpor. Majú jednu chybu, pri dostrihovaní sa rukoväťe k sebe priblížia veľmi tesne a pri trochu neopatrnosti vás na dlani poštipu. Cena bola 199.-Kč

Už všetci viete, že sa nám osvedčili elektrikárske klieštiky na začisťovanie prútov. Po rokoch používania rôznych typov, ktoré vydržali najviac rok, kúpil som vlni kliešte NAREX a som s nimi veľmi spokojný. Silné ramená s pevne nalisovanými rukoväťami, široké roztvorenie mierne zahnutých čepeľí umožňuje pohodlný strih i v neprístupných miestach. Oceľová pružinka má dostatočný odpor, rúčky tlačia do ruky silou, ktorá zabráni ich vypadnutiu z ruky pri akokoľvek nakláňaní. Malým nedostatkom je, že rezné hrany čepeľí nie sú po celej dĺžke, musím dbať pri strihaní na správne založenie klieští, alebo strih zopakovať. Cena bola 6,88.- €

Obr.14 Rúčky sú na kliešťach NAREX pevne pritavené a nezvliekajú sa, dolu nožnice s mierne natiahnutou pružinou

Pri pletení malých košíkov na málo šikmej ploche sa mi osvedčilo na prichytenie košíka k podložke používanie kameňov, alebo závaží. Našiel som kus olova, ktoré som roztavené nalial do prázdnej konzervy. Pre lepšiu uchytenie zalial som kúsok reťaze s karikou.

Pri stĺkaní výpletu železom na malých košíkoch z „uralky“ dochádzalo k zvliekaniu kôry, preto som si zhotovil na stĺkanie drevený tĺčik. Má kónický tvar, aby som sa s ním dostal i do hustého výpletu, širšou časťou môžem zatĺkať i klinčeky, alebo kolíky.

Náradie donesiem na stretnutie.

Obr. 15 Drevený tĺčik z bukového dreva na ubíjanie výpletu a dve olovené závažia pre košíky menších priemerov dna naliate v plechových konzervách

Návrh programu na Stretnutí košíkárov v Košariskách dňa 12.10.2013

Chcem vás poprosiť o vypracovanie programu na našom stretnutí. Predkladám vám predbežný návrh:

1. 8:00 h. Príprava miestnosti – uloženie stolov, vytvorenie pracovísk (zabezpečia: Zeman, Škarítková, Beňo, Abramovičová) v prihláškach účastníci uvedú , či chcú predvádzať a čo k tomu potrebujú.
2. 9:00 h. Vytvorenie pohostenia „švédskoho stolu“ – (zabezpečia: Škarítková, Zemanová, Nikodémová, Kovaľová, Hrajnohová, Svrčková) podľa počtu prihlásených účastníkov a ich rodinných príslušníkov, ktorých počet musí byť známy najneskôr do 4.10.2013, čo bude posledný termín na potvrdenie účasti.
3. 10:00 h. Príchod účastníkov – privítanie, usmernenie parkovania vozidiel, uvedenie do budovy (zabezpečia: Abramovičová, Zeman, Janšto, Imříšek) parkovanie asi pre 15 vozidiel v okolí Obecného úradu. V prihláške upozorniť na dodržanie času príchodu.
4. Určenie pracovísk, pomoc pri nosení materiálu, privedenie ku stolu – (zabezpečia: Zeman, Beňo, Zemanová) stoličky pred javisko, všetci budú sedieť spolu v jednej alebo dvoch radoch, alebo veľký polkruh
5. 10:30h. Začiatok podujatia: Privítanie, zoznámenie s obcou (zabezpečia: Abramovičová, Škarítková, Janšto)

6. Oboznámenie s programom a pokyny na celý deň – (zabezpečia: Zeman, Škaritková) *Škaritková = informácia o pohostení a občerstvovaní, podávanie teplého nápoja - káva, čaj, orientácia v budove, umiestnenie WC-umývarky, možnosť podávaní obedov v blízkych reštauráciách, kalkulácia nákladov a oboznámenie s odovzdaním finančného príspevku, miesto pre fajčiarov, Zeman= zoznámenie s novými členmi, určenie pracovísk, oboznámenie s programom a priebehom podujatia*

7. 11:00h. Teoretická časť rozdelená na okruhy

- sadenie a pestovanie prútov,
- spracovanie a úprava prútov,
- technologické postupy pletenia,
- zhotovovanie náradia a
- poznatky z kurzov a podujatí.

- Krátky prehovor k téme a zaznamenávanie príspevkov (zabezpečia: Zeman- *zahájenie a krátke zápisky z diskusie, Nikodémová- krátke zápisky z diskusie, Juriga- záznam na diktafón, Beňo- fotografovanie, Huraj- videozáznam) účastníci donesú fotografie, nákresy, košíky, náradie, prúty, knihy, CD, USB-klúče a pod., ktorým prosím uviesť toto do pozvánky. Po krátkom predhovore sa zaháji tvorivá diskusia so zaznamenávaním podnetov.*

8. 12:00h. Obedňajšia prestávka podľa potrieb účastníkov *možnosť pohostenia zo stola v sále, alebo návšteva reštaurácie,*

9. 13:00h. Praktická časť: ukážky a predvádzanie, tvorivá diskusia,

10. 19:00h. Orientačný čas ukončenia- *návrhy na budúce stretnutie, spoločná fotografia.*

Po skončení stretnutia,

Vyhodnotenie podujatia- (zabezpečí do 30-tich dní: Abramovičová, Škaritková, Zeman) *vytvorenie zborníka, systematizácia poznatkov, rozposlanie účastníkom e-poštou*

Ostatné podrobnejšie pokyny k podujatiu si dohodneme osobnými a telefonickými stretnutiami. Ak niekomu z menovaných organizátorov z akéhokoľvek dôvodu nevyhovuje účasť v programe, oznámte nám to prosím čo najskôr, ale každého ďalšieho dobrovoľníka radi medzi seba prijmem.

Prosím telefonujte, mejlujte, alebo píšete svoje pripomienky a požiadavky čo najskôr, aby sme mali dostatok priestoru na ich spracovanie.

Poznámka:

-Oprava: *V Koš_(nov)inách č.2/I na strane 3 v stĺpci „a“ dolu sú zle položené posledné riadky, ktorých znenie je:*

„Teraz ju zastielam senom. V jeseni skontrolujem a akom štádiu rozkladu sú korene a podľa toho bud“

-Pre lepšiu orientáciu v článkoch som v tomto čísle písal i obsah predošlých čísiel.

Strana	Obsah
	Koš _(nov) ín č.1/I
1a.....	Výsadba amerikány
2a.....	P. Beňo klčovanie prútnika
2a.....	Š. Oslej výsadba uralky do fólie
2a.....	ročné porovnanie výsadby lineárky
2b.....	výskyt škodcov, chem. ochrana
3b.....	špeciálna výroba
4a.....	pohľad na prútnik
4b.....	J.Srb: vhodnosť košíkárstva

Koš_(nov)ín č.2/I

1a.....	J. Adamčík
2a.....	Stretnutie v Morkoviciach 22.6.2013
2b.....	Návšteva u p. Imríška
3a.....	Predstavenie košariských košíkárov
3a.....	amerikana v júli
3b.....	príprava prútnika
3b.....	Š. Oslej 1.ročná uralka v júli
4a.....	S. Zaklai, žliabok podľa La vanniere
4a.....	máčanie prútov v lete
4a.....	letný zber prútov
4b.....	J.Srb: prípravné práce

Koš_(nov)ín č.3/I

1a	Stretnutie v Košariskách
1b.....	Formovanie Koš _(nov) ín
2a.....	Prútnik v lete
2b.....	Skladovanie prútov
2b.....	Triedenie prútia
3a.....	Spracovanie prútov
3a.....	Technológia pri opletaní demižónu
4b.....	Náradie
5b.....	Návrh programu stretnutia košíkárov
6a.....	obsahy troch čísiel Koš _(nov) in

Ďakujem Vám za pozornosť a veľmi sa teším na stretnutie s Vami.

Ján Zeman

Koš (nov) iny

z Durcovej Doliny
ročník I./ číslo 4

september 2013

„Ket som sto košov uplétel, aš ten sto prvý sa mi začal lúbit.“ Martin Sadlon, košíkár z Paprade

Milí košíkári a priatelia košíkov.

Hodnotu vecí vnímame cez úsilie na ich získanie, alebo spomienkami. Tovársky, sériovo vyrábané výrobky s rôznym stupňom kvality stávajú sa samozrejmi a až skúsime podieľať sa na ich zhotovení, dokážeme doceniť dômyselnosť a remeselný fortieľ. V našej kopanici, Košťalovej Doline žil sused ujček Biesik - Čižmárech. Chcel sa podučiť košíkárstvu, lebo ich otec patrili ku generácii, kde upletenie koša bolo povinnou znalosťou gazdu. Keď sme sa dohovárali na stretnutí, tetička – ich žena pri spomienke na svokra, vyslovila jeho častú vetu, ktorú používal pri košíkoch. „**Tí prví koše sú na nočné nosenie, čo sú také kostrbaté, aby ich nigdo nevidzel, aš tí neskoršie sa dajú nosiť aj vedne.**“ Ujček náhle zomrel a tak sme sa už pri pletení nestretli. Odvtedy si uvedomujem, že jedinečnosť chvíle sa nikdy nezopakuje a krásne stretnutie si zaslúži úctu. Na svete je samozrejmom len lenivosť a znej plynúca, ľahostajnosť a hlúposť. O všetko okolo nás sa musel niekto postarať a pričiniť, taká je hodnota nielen vecí, ale i vzťahov.

S odstupom času vnímame dobu, v ktorej sme žili ako krásnu. Peter Nagy spieva v jednej piesni „Zlaté časy sú, až sa pominú, radšej hneď ich pozlátim“. Tak vnímam Vašu košíkársku snahu a úsilie, veď by ste sa mohli venovať príjemnejším veciam, ale vy si ruky zraňujete ostrými nožmi, pletením vám na rukách zostávajú pľuzgieri, trháte odev po kríkoch pri rezaní prútov a ja si dovoľm nazvať to „zlatými časmi“. Teraz, keď sedím pred obrazovkou počítača, predstavujem si Vás čo všetko prežívate pri košíkárstve a koľko obdivovateľov sa k Vám pridáva. Stretávame viacej dobroprajných ľudí, ktorí nás obohacujú a pomáhajú nám pri jeho zveľaďovaní. No a keď sa stretnú tí, ktorí sa stretnúť túžia je to viacnásobná mocnina splnených prianí.

Ján Zeman

Martin Sadlon z Paprade

Na našich novinách je stále sa opakujúca krásna veta pána Martina Sadlona, košíkára z Paprade, ktorý bohužiaľ už nie je medzi nami.

Po prvý krát som bol u nich na Papradi – u Krúpov, kde bývali hneď nad potokom asi v roku 1974 keď sme na Jazvinách chovali kravu a chcel som od nich kúpiť kôš-sečkáč. Povedali mi, že aby som doniesol prúty, lebo nemali. Pamätám si, že boli veľký pedant, na dvore mali krásne poupratované a všetko náležite uložené. Chodili stále v gumených čižmách, v baretke a nosili malé okuliare „lenonky“ Nikdy som sa s nimi o košíkoch nerozprával, lebo zomreli skorej ako som sa začal o košíkárstvo zaujímať. Dve príhody mi o nich rozprával už tiež nebohý Ján Myjavčín (bol bratrancom babičky mojej Zdenky a býval tiež v Durcovej Doline).

Raz niesol pán Sadlon niekomu väčší dvojchý kôš a zastavil sa na Papradi v šenku (pohostinstvo, vtedy mu hovorili kasíno), boli tam mládenčí a začali si ho doberať „šak to je tak akurát na nosenie makového kvetu“. Tak kázali jednému do koša vojsť a ostatní ho v tom koši zdvihli. „ a včil smýkaj jak len sceš, ket poddá platím liter rumu já, jak nije platíš ty.“ „A Martinko si dal do vačku flašku, podakoval sa a spokojne kráčal“ –povedal mi vtedy Janko Myjavčín, „neveril som any já, že to môže tak držát“ – dodal.

A tiež mi povedal raz, keď sedel so mnou pod šopú kde som pletol, že Martinko veru povedal „Že ket sto košov uplétel, aš ten stoprvý sa mu začal lúbit“, ako jednoducho a úplne vyjadrená pokora a trezlivosť tohto remesla.

Je to mne najbližšia história košíkárstva. Títo ľudia svojou pracovitosťou a húževnatosťou dokázali dôstojne prežiť, nenatŕčali žobravú ruku za almužnou, pre svoj život vyrábali všetko potrebné. Jeho syn mi sľúbil poskytnúť fotografie a príhody z jeho života.

Prútnik v polovici septembra

Vrcholky „amerikány“ sa začínajú vyrovnávať, čo je znakom jej dozrievania. Pán Vylíčil z Prasklíc uviedol na návšteve v jeho prútniku, že táto vlastnosť „amerikany“ spôsobuje nerovný rast prútov a v porovnaní s napr. „lineárkou“ je „amerikana“ krivá. Tento rok som po prvý raz pozoroval na prútoch, ktoré prešli cez plot a srna im spásla vrchol, že okrem náhradných vrcholov sú tam i okvetia (bahniatka)

Obr. 1 Amerikana v krainom riadku ide za svetlom. robí...šable“

Prúty majú už značne opadané spodné prúty a po prvých mrazíkoch miazga zide do koreňa, rastliny aby zabránili odparovaniu vody, začnú spontánne zhadzovať listy.

Obr.2 Na zemi je asi 30% opadaného prútia

Na „lineárke“ vo výške 150 cm Zubonoska napichla vrchol a prút vyhnal náhradné vrcholy.

Obr.3 Ohryz vrcholov bol častejší na Lineárke ako na Amerikane

Pri návšteve u Aničky Škarítkovej v Košariskách sme videli ukázkový prútnik „uralky“, ktorý uvidíte na stretnutí. Anička má na konci záhradky vysadenú Salix alba var. vitelina s krásnymi bohatými korunami. Táto vřba dáva veľmi kvalitné prúty, má len jednu chybu, že veľmi vetví.

Obr.4 Ak prúty „viteliny“ ovetvite dajú sa použiť skoro všetky

U pána Imriřka sú v prútniku „uralky“ prúty, ktoré náhle vyhnali **veľa bočných konárikov**. Podľa J. Nejedlého, ktorý uviedol v knihe Vrbarství z praxe a pro praxi z roku 1946, **reaguje takto vřba, ktorá po veľkom suchu dostala viacej dažďa**.

Obr.5 Uralka má už vrchol vzrastu, krásna hustá asi 160 cm.

Uralka, ktorú má pán Imriřek medzi amerikanou a rubrou trpí nedostatkom svetla a predpokladám že i živín a vody, ktorú odčerpávajú korene susediacich vřb.

Stretnutie v Košariskách

Dňa 10. 9. sme mali v Košariskách poradu k nášmu stretnutiu. Zuzanka Nikodémová doniesla zoznam prihlásených. Malo by nás byť okolo 30 i rodinnými príslušníkmi. Anička Škarítková sľúbila otvorenie múzea M.R.Štefánika a keby by bolo pekné počasie je tu možnosť návštevy i mohyly na Bradle, tak by mali pekný program i Vaši blízki, ktorí sa kořikárstvu nevenujú tak intenzívne. **V Národnom Dome M.R.Štefánika, ktorý je v strede obce na malom námestí (kostol je hlavný orientačný bod), budeme už od 8-mej hodiny. Prosím dodržte čas prichodu, chceme začať o 10:00.**

V prihláške len málo kořikárov uviedlo, čo by sa chceli dozvedieť, preto Vás prosím ešte o dodatočné uvedenie Vařich požiadaviek, či budete predvážať, čo chcete plieť, koľko potrebujete miesta.

Toto číslo vydávam v predstihu, pre vašu lepšiu informovanosť o stretnutí. V okolí nášho stretnutia je veľa možností pokojne parkovať auto. V okruhu 30 m sú dve kvalitné reštaurácie s bohatým výberom jedál.

Teřím sa na Vás, prajem Vám šťastnú a pohodovú cestu do Kořarísk, aby 12. október 2013 bol zasa krásnou kořikárskou spomienkou.

Technológia Opletanie „zuzanky“

V každom kurze pripomínam účastníkom, aby nevyhadzovali žiadne prúty. Kvalitná vrbka sa dá využiť v každej hrúbke a v tejto stati Vám chcem ukázať použitie krátkych a tenučkých zbytkov.

Opletanie malých fľašiek a pohárikov je obohatením košíkárskoho sortimentu a žiadaným artiklom. Petrik Beňo zohnal a oplietol pohárik, ktorým sa u nás hovorí „zuzanky“, ale stretol som sa i s názvom „komínky“ alebo na Morave „košťovky“. Dajú sa zakúpiť v objeme 0,05 l (poldecí) u rôznych predajcov. Najlacnejšie ich zakúpíte vo veľkosklade Bricol v Hornom Sňni, kde sa podľa kvality ich cena pohybuje od 0,80 – 1,00 € .

Obr.6 Zuzanka 0,05 l pred a po opletení

15 prútikov dlhých aspoň 30 cm rozdeľte do skupín po dva a v jednej po tri prúty, zviažte šnúrkou tesne pri dolnej časti hrdla (7 skupín – nepárny počet). Druhou šnúrkou previažte i cez širšiu časť. Prútičky vám nebudú trčať do strán a pohodlne položenú na nohe môžete oplietať.

Obr.7 Na vrchu je trojica prútov

Pozn: Prútičky si dám na pohárik a držím ich na širšej časti pravou rukou. Snažím sa rozdeliť ich orientačne po obvode. Bielu šnúрку si zachytím pravou rukou a ľavou omotávam na šikmej časti. Pritiahnutím sa šnúřka zvezie na úzku časť. Potom prútičky rozdelím pravidelne na dvojice a trojicu. Oba konce bielej šnúřky si dám na širokú časť a previažem čiernou šnúřkou, ktorej konce podpletiem pod osnovy.

K dvojici, ktorá susedí s trojicou pridajte prútiček.

Obr.8 Tretí prútiček presahuje cez bielu šnúřku

Opletacie prútičky zarežte na hrubom konci do dlhšieho šikmého rezu. Pri zakladaní hrubým koncom sa vám bude lepšie prútičky zastokávať. Začnite tenkým koncom a aby bol výplet po celom obvode rovnako vysoký nadkladajte k hrubému koncu, hrubý a k tenkému, tenký.

Výplet hrdla robím vysoký asi 4 cm. Trčiacie prútičky ostrihajte.

Obr.9 Pri opletaní tlačte osnovy na sklo, lebo horný rozšírený okraj ich trochu odtláča.

Obr.10 Količek pod prvou dvojicou spraví miesto pre podvlečenie poslednej dvojice prútov

Pod jednu dvojicu dajte količek a zakladajte „za 1“, trojicu rozdeľte na dvojice (budete mať 8 dvojíc), poslednú dvojicu podvlečte a všetky dvojice poriadne dotiahnite.

Obr.11 Vytvorenie druhej trojice vám umožní robiť pravidelnú závierku dvojicami, lebo máte párny počet osnov.

Po založení druhý krát opäť dvojice dotiahnite. Po treťom založení vpichnete pod lemovky šídlo, ktoré spraví miesto pre količek. Lemovku opäť poriadne dotiahnite a až potom ostrihajte trčiacie prútičky. Teraz dajte dolu šnúřky a výplet stlačte po rozšírenú časť.

Obr. 12 Ak by ste pletli až po okraj šikmej časti, museli by ste osnovy silne priláčať na sklo. Takto vám výplet dobre prilahne a hneď môžete pliesť šikmú časť.

Odstrihnite koniec pridaného prútika. Zostane vám 15 prútikov (nepárny počet). Začnite tenkým koncom plette „cez 1 za 1“ až asi 1,5 cm širšej časti. V úrovni kuličky nechajte samotný (neskrížený) prút a začnite krížiť, plette až do úrovne spodku.

Obr.13 Po prejení dookola tenký koniec pritiahnite aby prilahol na sklo a 2-3x podpleťte

Obr.14 Výplet musí byť po celom obvode až po okraj spodku, inak by pohárik stál nakrivo.

S dvoma pomocnými prútmí spravte dvojpárovú lemovku „za 1 cez 1 za 1“ a začistite.

Obr.15 Osnovy pri lemovaní prisne držte pri skle, lemovka musí „sedieť“ na spodku pohárika.

V medzere po kuličku za pomoci háčku prevlečte napr. koženú šnúрку.

Obr.16 Ak by ste si nedali pod hornú lemovku kuličku, tak pri neopatrnom prevliekaní šnúrky by sa vám mohla lemovka rozplieť.

Ak by ste chceli dať „zuzanke“ uško, spravte pri spodku rýmovku. Ako pri každom výrobku môžete vytvoriť nové vzory typom výpletu, druhmi vŕby, alebo kombináciou lúpaných a zelených prútov. Zvýšiť, alebo znížiť počet osnov, dorobiť prídavné ozdobné lemovky a tiež vytvárať sadu pohárikov s fľašou resp i s táckou.

Pri pestovaní „uralky“ býva malých prútikov asi 5% z celkového objemu. Zuzanka Nikodémová pletla jabĺčka i s 10 cm prútikov – nádherná jemná, povedal by som šperkárská práca, ktorú dokážu robiť len skutoční majstri.

Formovanie Koš_(nov)ín

Pri zadávaní informácií do Koš_(nov)ín predpokladám, že máte základné košíkárске znalosti a zručnosti. Preto v technologickej časti uvádzam len základné principiálne informácie, ktorých podrobné rozpracovanie uvádzam v návodoch pre začiatočníkov.

Pretože tieto noviny sa dostávajú do rúk i ľuďom, ktorí nepletli a majú záujem absolvovať základný kurz košíkárstva, alebo si rozšíriť znalosti, budem vždy na konci čísla písať moje kontaktné údaje.

Po doručení Vašich požiadaviek, podnetov a otázok zavediem v Koš_(nov)ínách rubriku našich odpovedí.

Pani Mgr. Anka Vražďová, pracovníčka Trenčianskeho osvetového strediska nám umožnila zverejniť Koš_(nov)íny na ich stránke. Ak by ste mali niekedy problém s ich distribúciou ponúkam Vám adresu, kde sú Koš_(nov)íny k nahliadnutiu. ADRESA: <http://www.tnos.sk/aktuality/citajte-kosnoviny-z-durcovej-doliny>.

Môj syn Vlastík veľmi krásne spracoval už prvé číslo Koš_(nov)ín do inej grafiky a dal to do blogu, ktorý je tiež prístupný verejnosti ADRESA: blog.kosikar.eu Sú to hodiny drobnej a profesionálnej práce, ktorými dávaš Vlastík našim poznatkom krásnu formu – moc ďakujem.

Celá snaha zachovať košíkárstvo a poznatky s ním súvisiace veľmi záležia na ich rozširovaní. Samotné remeslo sa rozvíja len vtedy, ak si medzi sebou dokážu majstri nezištne odovzdávať skúsenosti, ak o sebe vedia. Tak ako pán PaDr. Martin Janšto svojim zanietením pre zachovanie remesiel nadchol ľuď pre košíkárstvo v Košariskách, tak i pani Mgr. Anka Vražďová veľkým dielom nad rámec svojich povinností pomáha pri rozvoji našich snáh. Bez takýchto ľudí by sme nikdy neboli tam, kde sme teraz. Veľmi obdivujem ich radosť z práce, ktorá je už poslaním a s veľkou vďakou a pokorou sa skláňam pred ich obetavou pomocou.

Ján Adamčík

Naši priatelia v Morkoviciach dokázali zmobilizovať ostatných a zohnali krásnu fotografiu Jána Adamčíka, výrobcu košíkárskeho náradia, pán Krejčí ju spracoval a zaslal nám.

Obr.17 Vzhľad a upravenosť svedčia, že pán Ján Adamčík musel byť človek veľmi dôsledný a pedantný, a pri dlhšom pohľade na jeho tvár cítim trochu smútok a samotu. Spustené plecia a pohľad popod obočie hovoria, že chodil asi trochu zohnutý s pohľadom do zeme. Spustené kútiky úst svedčia, že asi nemal veľa dôvodov smiať sa. Aký bol v skutočnosti?

Myslím si, že pán Adamčík si zaslúži miesto v Morkovickom múzeu, lebo veľkou mierou prispel k rozvoju tejto obce a uľahčil košíkárom ich tvrdú prácu. Navrhujem pánovi starostovi Mgr. Horákovi, aby niekto spracoval jeho životopis, našiel fotografie jeho domu a dielne a možno i jeho doposiaľ žijúcich učňov.

Metodika vedenia kurzov

Určite ste sa stretli so záujemcami o košíkárstvo. S väčším, či menším úspechom sa vám podarilo „zasiať semienko“ košíkárstva. Museli ste vynaložiť určité úsilie a námahu. Ak budete v budúcnosti pokračovať v tejto činnosti, stanovte si základné kritéria a z toho odvíjajte náročnosť:

1. vek a fyzická sila,
2. časové rozpätie lekcie,
3. materiálová dostupnosť,
4. účel oboznamovania resp. predvádzania,
5. počet účastníkov.

Stručne spomeniem najdôležitejšie veci, budem sa v budúcnosti k nim vracieť a rozpracovávať ich.

K bodu 1. U detí je vhodné ak sú z rodičmi, samostatne dokážu pracovať deti od 9 rokov, ale pozor na ostré nástroje. Majte so sebou malú lekárničku. Pre deti sú vhodné prúty max do 80 cm, ktoré dokážu ohýbať. Najvodnejším výrobkom je veľkonočný korbáč (potrebný čas cca 2 hodiny), „fínska“ miska podľa A. Väätäinen (potrebný čas cca 4 hodiny). Dospelí môžu spracovávať i silné prúty.

K bodu 2. Predvážacie akcie od 1 hodiny až po celý deň si môžete dovoliť viaceré ukážky s rôznym stupňom rozpletenia. Ak budete pliesť len vy potom **na 1 hodinu** môžete urobiť: korbáč alebo fínsku misku alebo dienko

na 2 hodiny môžete urobiť: malú kruhovú misku alebo väčšiu fínsku misku alebo podložku pod hrniec alebo zvonček,

na 3-5 hodín môžete urobiť: čerešňák alebo hríbák alebo opletanú fľašu,

na 6 a viac hodín môžete urobiť: sečkár alebo kukanu alebo opletaný demižón.

Samotná **lekcia pre dospelých musí trvať aspoň 8 hodín**, kedy dokážu vytvoriť zmysluplný výrobok. Dbajte prosím na to, aby Ste im košíkárstvo neznechutili vysokými nárokmi a individuálne prispôbte úlohy. Pravdaže začnite menej náročnými výrobkami asi v poradí: korbáč, fínska miska, podložka pod hrniec, kruhová miska, hríbák, opletaná fľaša, sečkár, kukana, opletaný demižón.

K bodu 3. Ak chcete aby si účastníci spravili nejaký výrobok, je dobré ak im dáte kvalitné košíkárske prúty. Ukážky v prírode z nazberaného materiálu sa dajú krásne prezentovať napr. pri výpletoch stien (do zeme nastokaná osnova), čo je však časovo náročnejšie.

K bodu 4. Propagačné a názorné ukážky si stanovte podľa dohovoreného času, na návštevy škôl je dobré mať aspoň 2 hodiny, lekcija kurzu by nemala byť pod 8 hodín

K bodu 5. Aj pri jednoduchej práci neberte si viac ako 15 účastníkov, v kurze odporúčam max. 7 dospelých ľudí.

Je dobré ak máte spracovaný postup práce a pripravené doplnkové zamestnanie. Samotná príprava zaberie toľko času čo samotná akcia.

Príprava pred pletením

Často krát uvádzam, že pletenie je tou radostnejšou časťou košíkárstva, väčšina času však treba venovať získaniu a úprave prútia.

Aby som mal v dieničke poriadok, ihneď po vybratí prútov z namáčačej vane si zarezem hrubé konce dlhým rezom, staviam ich do suda a roztriedim. Nechám povrchovo usušiť, poviazem do snopkov a v chladnej tienistej miestnosti ukladňujem tak, že ich prekryjem plastovou fóliou. Pri samotnom pletení mi zostávajú len zbytkové vrcholky, ktoré si dávam do menšej nádoby.

Obr. 18 Roztriedené a zarezané prúty , kde si podľa ich dĺžky volíte aký budete robiť kôš. Hromadou zbytkov určená na spálenie.

Pretože som doposiaľ nedostal od Vás príspevky, obsahová stránka Koš_(nov)ín bude vždy vychádzať tematicky z mojej práve vykonávanej košíkárskej práce. Bude to podľa obdobia aktuálne a budem sa snažiť zapracovať i ostatné kapitoly ako boli uvedené v Koš_(nov)ínách č.3 str.1a.

Obsah

Strana	
1a Martin Sadlon z Paprade
1bPrútnik v polovici septembra
2bStretnutie v Košariskách
3aopletanie „zuzanky“
4bFormovanie Koš _(nov) ín
5aJán Adamčík
5bPríprava pred pletením